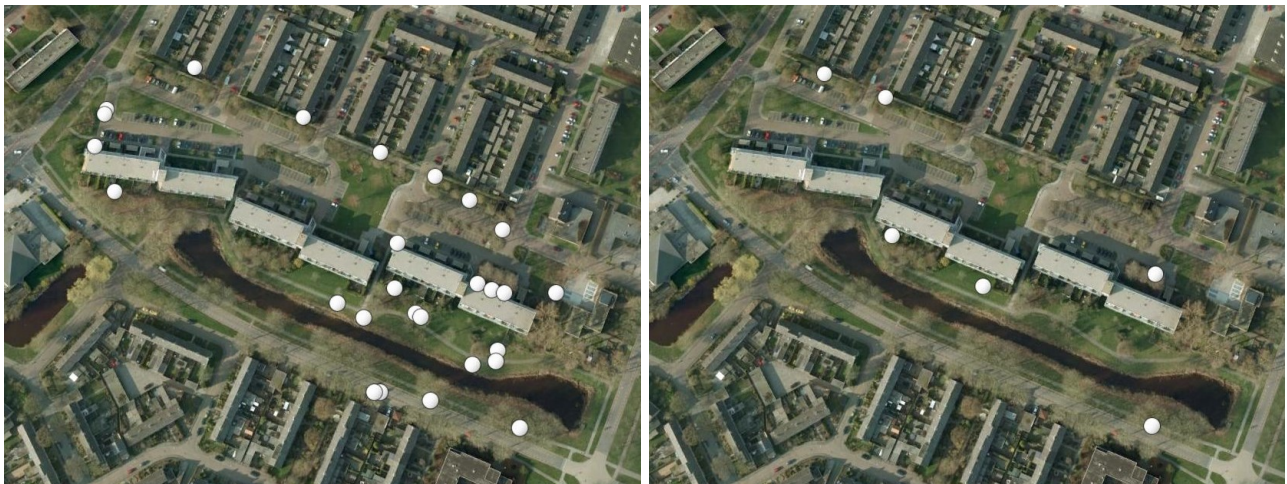

Minder Houtduiven *Columba palumbus* in Assen?

Willem van Manen

Houtduiven waren ooit schuwe bosvogels, maar al vanaf het begin van de 19^e eeuw zijn broedgevallen bekend in dorpen of steden (Glutz von Blotzheim & Bauer 1980). In veel gebieden echter werd het broeden in steden pas in de loop van de 20^e eeuw genoemd en werkelijk grote aantallen in steden of exponentiële toenames zijn bekend vanaf de jaren zeventig in West-Polen (Tomialojć 1990), Nederlands Limburg (Hustings et al. 2006) en vanaf de jaren negentig in Finland (Fey et al. 2015).

Ook aan het Drentse Assen, de Drentse provinciehoofdplaats met ongeveer 65.000 inwoners ging deze urbanisatiegolf van Houtduiven niet voorbij. In 2005 had ik het twijfelachtige genoegen te wonen aan de Oosterbroekstraat, een vrij luidruchtig buurtje, maar wel een balkon met zicht op diverse paren Houtduif. Zelfs zeer dicht bij huis bleek het niet makkelijk om het aantal paren vast te stellen, vandaar dat ik op 14 december 2005 besloot de nesten rond de drie geschakelde flats (4.7 ha) in kaart te brengen. De nesten van Houtduiven zijn in loofbomen (in het onderzoeksgebied stonden slechts drie grotere coniferen) makkelijk te vinden nadat het blad van de bomen is. Theoretisch zou er verwarring kunnen optreden met nesten van Turkse Tortel *Streptopelia decaocto*, ware het niet dat deze soort als broedvogel niet voorkomt in dit stukje Assen (direct er buiten wel).

Figuur 1. Aantal houtduifnesten (witte stippen) rond de Oosterbroekstraat in Assen in 2005 (links) en 2015 (rechts). *Distribution of nests of Woodpigeon (white dots) near the Oosterbroekstraat in the city of Assen in 2005 (left) and 2015 (right).*

De zoektocht leverde 27 nesten op, die naar schatting hadden toebehoord aan tenminste tien paren Houtduif (van Manen 2005). Vrij kort daarop verhuisde ik naar de

Talmastraat, 835 m verderop en raakten de Houtduiven aan de Oosterbroekstraat uit zicht. Voor mijn gevoel zijn Houtduiven in de afgelopen jaren minder talrijk geworden rond de Talmastraat, wat me ertoe dreef om de telling aan de Oosterbroekstraat te herhalen en wel op 13 december 2015, bijna op de dag af tien jaar later. Tot mijn verbazing leverde de telling ditmaal niet meer dan zes nesten op (Figuur 1).

Discussie

Tellen van nesten en duiden van de resultaten

Het tellen van nesten is iets anders dan het tellen van territoria. Nesten leveren een hard getal op, terwijl bij het tellen van territoria allerlei zaken als trefkans en onzekerheid over uitsluitende waarnemingen een rol spelen. Een enkel paar kan in een jaar echter meerdere nesten bouwen, zodat een veranderd aantal nesten niet per se een verandering in aantal paren hoeft te betekenen. Bij succesvol broeden, is het aanvankelijk doorzichtige takkenvlondertje door de poepende jongen veranderd in een plaatje gewapend beton. Dergelijke nesten kunnen gemakkelijk meer dan een jaar overleven. Daardoor heeft een nestentelling, eerder betrekking op een voortschrijdend gemiddelde, waarbij je in één jaar eigenlijk ook de populatie van vorig jaar of wellicht nog een jaar eerder telt. Van de ene kant kan met nestentelling dus minder hard worden bewezen dat sprake is van een aantalsverandering in de broedpopulatie, van de andere kant is er bij een sterke aantalsverandering een vrij grote kans dat deze betrekking heeft op een structurele verandering, eerder dan een fluctuatie. In het geval van de Oosterbroekstraat in 2005 en 2015 is het verschil zo groot (afname met factor 4.5) dat dit onmogelijk kan worden verklaard door wisselende bouwactiviteit van de aanwezige paren. Daarnaast is de kans vrij klein dat het om fluctuaties gaat, waarbij in 2005 toevallig veel paren- en in 2015 toevallig weinig paren broedden in het gebied. De aantalsverandering moet dus wel betrekking hebben op een substantiële en waarschijnlijk structurele (binnen de marge van tien jaar) afname van broedende Houtduiven in het onderzoeksgebied.

Oorzaken

Hoewel er sinds 2005 enkele goeie duivenbomen (enkele grote coniferen) waren verdwenen uit het gebied, waren er volop geschikte bomen over of groter gegroeid, waaronder één conifeer. In 2005 zaten de meeste nesten (21 van 27) in loofbomen, evenals in 2015 (5 van 6). Het is niet aannemelijk dat nestelgelegenheid een rol heeft gespeeld in de aantalsafname.

In 2005 leek het erop alsof de verspreiding enigszins werd beïnvloed door de locatie van de nesten van de twee aanwezige paren Zwarte Kraai *Corvus corone*. De locatie van de kraaiennesten was in 2015 licht gewijzigd, maar het aantal betrof nog steeds twee. Wel vond ik in 2015 een eksternest *Pica pica* in het onderzoeksgebied (niet in 2005), maar dit is geen wezenlijke verandering, want in 2005 waren overal in de omgeving eksternesten aanwezig, alleen toevalligerwijs niet binnen de begrenzing van het onderzochte terrein. Er zijn daarmee geen aanwijzingen voor toename van preda-

toren in het onderzoeksgebied, die zou kunnen hebben geleid tot afname van de Houtduif.

In najaar en winter foerageren Houtduiven in Assen veel op eikels, die anders dan in de omringende bossen, eigenlijk in alle jaren in ruime mate voorhanden zijn. In het broedseizoen foerageren ze op tal van voedselbronnen, onder meer op de manlijke bloemen van beuken (Dijkstra 2002) of bloemen van Robinia (van Manen 2005), maar het is aannemelijk dat ze zowel in- als buiten het broedseizoen ook buiten de bebouwde kom in het agrarisch gebied rond Assen foerageren. Het lijkt me onwaarschijnlijk dat zich binnen Assen grote veranderingen hebben voorgedaan wat betreft voedselbeschikbaarheid. Hoewel in de directe omgeving van Assen het afgelopen decennium niet zo veel veranderde in landbouwkundig opzicht (mededeling Bert Dijkstra), heeft de intensivering in de landbouw zich in de bredere omgeving onverminderd voortgezet, waarbij recentelijk bouwland onder meer plaats maakt voor zeer intensief grasland (van Manen 2012). Het is niet ondenkbaar dat dit uiteindelijk ook negatief uitpakt voor in de stad broedende Houtduiven.

Hoe gaat het elders in Nederland met de Houtduif?

In het Meetnet urbane soorten (MUS) (www.sovon.nl) werd tussen 2007 en 2014 geen noemenswaardige afname vastgesteld (indexwaarde 100 in 2007, 96 in 2014). Ook in het Broedvogel Monitoring Project (BMP) van Sovon vertoont de Houtduif in de bewuste periode eerder een toenemende dan afnemende trend. Is de terugval van de Houtduif aan de Oosterbroekstraat dan misschien de voorbode van leegloop van de laatste habitats met hoge houtduifdichtheden in (Noord) Nederland?

Summary: van Manen W. 2015. Decrease of Woodpigeon *Columba palumbus* in the city of Assen? Drentse Vogels 29: 34-37.

In the northern Netherlands villages and cities are the last strongholds for breeding Woodpigeons. Densities in woodland and farmland have strongly decreased from about 1980 onwards and are very low in recent years. During the same period breeding numbers in built-up areas increased.

On 14 December 2005 nests of Woodpigeons were counted in a 4.7 ha large plot in the city of Assen. The count yielded 27 nests, built by approximately ten different pairs. On 13 December the count was repeated, resulting in only 6 nests (unknown number of pairs). Probably the difference is a result of a significant and structural decline in breeding numbers. Availability of suitable nesting sites did not change substantially, nor did the density of principal predators (Carrion Crow and Magpie) in the study plot and direct surroundings. Possibly the Woodpigeons reacted on the ongoing intensification of the agricultural landscape around Assen. In two National monitoring schemes in 2005-15 no decrease of Woodpigeon was observed.

Literatuur

Dijkstra A. 2002. De consumptie van de mannelijke bloeiwijze van beuk *Fagus sylvatica* door Houtduif *Columba palumbus*. Drentse Vogels 16: 43-46.

- Fey K., T. Vuorisalo, A. Lehtikoinen, V. Selonen 2015. Urbanisation of the wood pigeon (*Columba palumbus*) in Finland. *Landscape and Urban Planning* 134 (2015) 188–194.
- Glutz von Blotzheim U.N. & K. Bauer 1980. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. Band 9. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.
- Hustings F., J. van der Coelen, B. van Noorden, R. Schols & P. Voskamp 2006. *Avifauna van Limburg*. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Maastricht.
- Van Manen W. 2005. Nestelende Houtduiven *Columba palumbus* in Assen. *Drentse Vogels* 19: 47-50.
- Van Manen W. 2012. Urbanisatie van Ekster *Pica pica* en Zwarte Kraai *Corvus corone*, gedreven door vervolging, voedsel of predatie? *Drentse Vogels* 26: 14-27.
- Tomiałowicz L. 1990. *Ptaki Polski*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

Adres: Talmastraat 112, 9406 KN Assen. Email: willemvanmanen@hotmail.com

Broedende Houtduif, gefotografeerd vanaf het balkon van Oosterbroekstraat 45 in Assen, 5 april 2006 (Willem van Manen). *Incubating Woodpigeon, photographed from the balcony of Oosterbroekstraat 45 in Assen.*